

„AKKOR LESZ AZ MÁR” – ELŐSZÓ

„Mi ezt a gyűlöletet úgy örököljük” – mondta nekem nemrég egyik nem zsidó, Z generációs beszélgetőtársam, amikor az antiszemitizmus kérdéseiről beszélgettem egy középiskolás osztály tagjaival kutatásaim során. Egy másik középiskolában arról beszéltek nekem fiatal zsidó beszélgetőtársaim, hogy „nem reklámozzák nagyon” azt, hogy melyik iskolába járnak, mert 2023. október 7-e óta többször érte őket verbális inzultus és rosszalló megjegyzés az általuk viselt Dávid-csillag nyaklánc vagy más látható zsidó szimbólumok viselése miatt. Azt mondták többen is, hogy mindez olyan félelmeket aktivizált bennük, amelyekről nem is tudták, hogy léteznek, de – ahogy egyikük fogalmazott – „úgy látszik, mi ezt zsigerileg örököltük a családtól”. Mindezek, mint írtam, középiskolás korú beszélgetőtársaim szavai...

Mit kezdünk a mai napig velünk és bennünk élő gyűlöletek és traumák „örökségével”? Mikor enyhülhetnek a bennünk és közöttünk lappangó feszültségek?

Mikor lesz az már? Ezzel a címmel jelent meg előző számunk, amelyben a holokauszt- emlékezet, valamint az ehhez kapcsolódó traumák és identitáskonstrukciók jelentéseit, folyamatait elemezték tanulmányaink.

Jelen folyóiratunk is ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik, más kontextusokkal, problémavilágokkal kiegészülve.

Számunk tanulmányaiban közvetlenül is találkozunk a Soá és a Pharrajimos, a szlovákiai kényszerdeportálások emlékezetéhez kapcsolódó kutatás eredményeivel. Ugyanakkor olvashatunk az európai identitásképződés reflexív elemzéséről, a munka világát átszövő mikrotraumák jelenségeiről, valamint több tanulmányt a második világháború, a délszláv háború és a szerbiai NATO bombázás tovább élő problémáiról, és az ezeket szintén a mai napig körülvevő - Aleida Assmann Freud nyomán használt fogalmát kölcsönvéve - „rossz közérzetről”.

Látni, olvasni fogjuk, hogyan léteznek és hatnak ránk párhuzamosan Európában a gyűlölet- és a traumaátadás folyamatai a hétköznapi világában, a hallgatás, a közöny csendjében, a társadalmi bizonytalanságok, bizalmatlanság, egyenlőtlenségek és kegyetlenkedések legtöbbször észre sem vett, nem reflektált, nyilvánosságra nem számítható aktusaiban.

Látni, olvasni fogjuk, mekkora tétje van a közöttünk lévő dichotomizáció jelentőségének a múltban, az emlékezetben, a jelenben. A múltból és a jelenről megvalósuló értelmező párbeszéd ugyanakkor képessé tehet minket megteremteni a szabadság és az egymásra figyelő nyitottság környezetét, hogy ez legyen a jövő nemzedékek felé átadott örökség. Ehhez kapcsolódóan külön és részletesen olvashatunk az oktatás fontosságáról is. Kutatásaim során a második világháború utáni negyedik generáció körében magam is azt tapasztalom, hogy a múltjainkról való diskurzus megvalósítása (vagy elhanyagolása) az oktatásban alapvetően fogja meghatározni jövőnket. Amennyiben személyessé, átélhetővé tudjuk tenni a különböző, sokszólamú családi, közösségi „múltak” emlékezetét az iskolákban Bosznia-Hercegovinától Magyarországon át Belgiumig, akkor tud valóban megvalósulni az a társadalmi atmoszféra, ahol mindannyian biztonságban érezhetjük magunkat.

Akkor lesz az már.

Felmerülhet a kérdés, hogyan és miért kapcsolódna mindehhez számunk tanulmányai.

Ahogy előző számunkban is írtuk és az annak megjelenését követő „lapköszöntő” találkozásunk alkalmával is hangsúlyoztuk, társadalomtudósként nem „csupán” kutatni és elemezni kívánunk látszólag partikuláris jelenségeket esettanulmányok formájában, hanem felismeréseinkkel hozzá is kívánunk járulni társadalmaink, közös dolgaink át- és újragondolásához, segítve ezzel egy olyan világ megvalósulását, amely élhetőbb, mint amiben mi találtuk, találjuk magunkat. Naivnak is tűnhet ez az elkötelezettség. Ugyanakkor, ha nem ismerjük meg részletesen traumáink, félelmeink, identitáskonstrukcióink, iskolai éveink, munkahelyi konfliktusaink személyes, bennünk élő és „mikrotársadalmi” jelentéseit, akkor elmulasztjuk az általánosabb „makrofolyamatok” összetevőinek megértését is.

Ennek fényében számunk tanulmányaiban ezekből a „mikroperspektívákból” figyelve láthatunk rá azokra az „átfogóbb” európai problémákra, jelenségekre, amelyek meghatározzák múltjainkról való gondolkodásunkat és érzéseinket, valamint jelenünket és jövőnket.

Tisztelettel és köszönettel tartozunk mindezt a tanulmányok szerzőinek.

Papp Richárd PhD